

Відмежування злочину

«Порушення прав охорони вод», передбаченого статтею 242 Кримінального кодексу України, від суміжних злочинів та аналогічного адміністративного делікту

В. М. Присяжний

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та процесу Національної академії управління

У статті проведено відмежування таких діянь, як забруднення, засмічення та виснаження водних об'єктів, від суміжних складів злочинів. Крім того, на підставі аналізу відмежування такого виду злочину за ознаками об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта, суб'єктивної сторони, від аналогічного адміністративного делікту, зроблено висновок про те, що ступінь суспільної небезпечності вказаних діянь істотно змінюється залежно від зміни характеристики виду забороненої поведінки.

Ключові слова: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона, суміжні злочини, адміністративні правопорушення.

В статье проводится отграничение таких деяний, как загрязнение, засорение и истощение водных объектов, от смежных составов преступлений. Кроме того, на основании анализа отграничения данного вида преступления по признакам объекта, объективной стороны, субъекта, субъективной стороны, аналогичного административного деликта, сделан вывод о том, что степень обще-

ственной опасности указанных деяний существенно меняется в зависимости от изменения характеристики вида запрещенного поведения...

Ключевые слова: объект, объективная сторона, субъект, субъективная сторона, смежные преступления, административные правонарушения.

In this article, the author conducted disengagement of such acts as pollution and depletion of water bodies from other crimes. In addition, based on analysis of dissociation of this type of crime on the basis of the object, the objective side, the subject, the subjective side of a similar administrative delict concludes that the degree of social danger of these acts varies substantially depending on changes in characteristics of species prohibited conduct...

Keywords: object, objective side, the subject, the subjective side, related crimes and administrative offenses.

Кримінальне право України розвивається і вдосконалюється, вирішуючи все складніші питання у процесі розвитку незалежної держави, в тому числі й питання теорії і практики підвищення ефективності боротьби зі злочинами та іншими правопорушеннями. Йдеться, зокрема, про кваліфікацію й розмежування злочинів, що має велике значення для охорони інтересів суспільства і прав громадян.

В юридичній літературі питанню відмежування таких діянь як забруднення, засмічення та виснаження водних об'єктів від суміжних складів злочинів та аналогічного адміністративного делікту приділяли увагу такі вчені, як: В. І. Андрейцев, Ю. В. Баулін, С. Б. Гавриш, Е. М. Жевлаков, В. М. Кудрявцев, М. Леонтєв, Н. А. Лопашенко, Ю. І. Ляпунов,

В. К. Матвійчук, В. Л. Мунтян, В. О. Навроцький, В. Д. Пакутін, П. Ф. Повеліцина, О. Я. Светлов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, В. П. Тихий, С. В. Трофімов, Ю. С. Шемшученко, В. А. Широков та ін.

Мета статті – на підставі аналізу відмежування такого виду злочину за ознаками об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта, суб'єктивної сторони провести відмежування таких діянь, як забруднення, засмічення та виснаження водних об'єктів, від суміжних складів злочинів та аналогічного адміністративного делікту.

Як відомо, кожний злочин має низку загальних ознак з іншими злочинами. Для того, щоб правильно встановити той чи інший злочин, не обхідно вміти чітко відмежувати його від суміжних складів злочинів. Встановлюючи властиві порушенню правил охорони вод (забруднення водних об'єктів) ознаки, слід вилучити ті з них, які йому непритаманні, постійно поглиблюючи аналіз такої правової норми на підставі дослідження фактичних обставин вчиненого. Лише тоді ми прийдемо до такої сукупності ознак, що дадуть змогу відмежувати злочин, передбачений ст. 242 Кримінального кодексу України (далі – КК України), від суміжних. Цю думку досить чітко висловив В. М. Кудрявцев: «По суті справи, весь процес кваліфікації обставин полягає в послідовному відмежуванні кожної ознаки вчиненого діяння від ознак інших, суміжних злочинів. Можна сказати, що розмежування злочинів є зворотним боком кваліфікації» [1, с. 146].

Відповідь на питання, за якими саме ознаками слід відрізнити порушення правил охорони вод від суміжних складів злочинів, на наш погляд, має не лише теоретичне, а й важливе практичне значення. Виходячи з аналізу ознак складів злочинів, можна виокремити чотири основні групи: 1) склади, що не мають між собою жодної загальної озна-

ки (крім віку суб'єкта й осудності). Розмежування цих складів злочинів не становить жодних труднощів і воно можливе вже при побічному ознайомленні з ними; 2) склади, що мають три загальні ознаки. Розмежування цих складів не викликає труднощів; 3) склади, що мають дві загальні ознаки і відрізняються за конструкцією. У цих складах, наприклад, частково збігаються спосіб дій, форма вини, але є й різниця за предметом посягання, за метою, за об'єктом і віком суб'єкта. І тут розмежування загалом не викликає труднощів, оскільки може бути проведене за декількома ознаками; 4) склади, що мають одну відмінну ознаку й однакові конструкції. Саме такі випадки і викликають при відмежуванні найбільші труднощі. Вважаємо, що найбільш прийнятним є послідовне їхнє розмежування за окремими елементами об'єктивної сторони, об'єкта, суб'єктивної сторони, суб'єкта і за ознаками кожного з цих елементів.

Зауважимо, що найбільш прийнятним є послідовне розмежування цих ознак за окремими елементами об'єктивної сторони і об'єкта, суб'єктивної сторони й суб'єкта та ознаками кожного з цих елементів. Тому, виходячи з вищевикладених методологічних вимог, проведемо відмежування порушення правил охорони вод від забруднення моря. У судово-слідчій практиці при застосуванні кримінального законодавства, що передбачає відповідальність за порушення правил охорони вод, виникає немало труднощів, зокрема, при відмежуванні цього злочину від забруднення моря.

Як зазначалось, об'єктами злочинів є суспільні відносини. При цьому кожний об'єкт злочинного посягання має свою складну внутрішню структуру, в якій можна виділити різні складові, а саме: а) фактичні суспільні відносини між людьми; б) правову форму або «оболонку»

цих відносин: в) матеріальні форми, умови й передумови існування суспільних відносин та ін. [2, с. 137].

У диспозиції статті закону, передбаченого ст. 242 КК України, наведений лише один елемент «правової оболонки». Утім судді, слідчому при вирішенні практичних завдань дуже важливо з'ясувати для себе об'єкти будь-якого злочину, у тому числі й з формальним або матеріальним складом у всій його повноті. Якщо до складу злочину, скажімо, включена тільки правова оболонка об'єкта, то іноді може бути не зовсім очевидно, яка сумісність суспільних відносин, що охороняються кримінально-правовою нормою. Потрібно враховувати й те, що однакова «оболонка» може охоплювати різні суспільні відносини. Через неповне і тому неправильне уявлення про об'єкт злочину нерідко виникають помилки при кваліфікації злочинів.

Різницю у співставлених злочинах слід проводити, насамперед, за основним об'єктом посягання, якщо при порушенні правил охорони вод ними є лише суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони, раціонального використання, відтворення і оздоровлення водних об'єктів від забруднення й виснаження, та при забрудненні моря – суспільні відносини які забезпечують умови охорони раціонального використання, відтворення і оздоровлення внутрішніх морських вод, територіальних морських вод України, вод виключної (морської) екологічної зони України та вод відкритого моря. Крім цього, істотна відмінність проводиться за предметом досліджуваних складів злочинів, оскільки предметом злочину, передбаченого ст. 242 КК України, є водні об'єкти, указані в диспозиції статті, а предметом забруднення моря є води відкритого моря, територіальні морські води, води в межах виключної (морської) економічної зони.

Відмежування злочинів за об'єктивною стороною. Об'єктивна сторона злочину – елемент, який, зазвичай найбільш повно відображений у диспозиції ст. 242 КК України. Тому розмежування злочинів за ознаками цієї сторони, на перший погляд, може видатися не дуже складним. Проте, насправді, помилок при застосуванні тут закону, зазвичай, найбільше. Це пояснюється тим, що при розмежуванні злочинів ознаки, що характеризують об'єктивну сторону, зустрічаються частіше, ніж інші.

Правильне встановлення ознак об'єктивної сторони – важливе з багатьох причин. Воно нерідко дає можливість встановити ознаки об'єкта й суб'єкта злочинного посягання. Таке посилення на деякі конкретні суспільні відносини може бути вчинене взагалі обмеженою кількістю способів і лише спеціальним суб'єктом. Зазвичай, «порушення законом об'єкта, що охороняється, може бути вчинене не будь-якими, а тільки певними діями, характер яких визначається у першу чергу властивостями самого об'єкта» [3, с. 137]. Правильно встановивши спосіб дії, ми в низці випадків можемо зробити обґрунтований висновок про об'єкт або хоча б про приблизне коло об'єктів злочинного посягання, а часом і про форму вини [4, с. 161].

Розмежувати суміжні злочини за об'єктивною стороною доводиться, зазвичай, уже тоді, коли встановлено, що обидві дії посягають на один і той самий родовий об'єкт і належать до однієї групи злочинів.

Для визначення ознак об'єктивної сторони порушення правил охорони вод, які відмежовують їх від суміжних складів злочинів, необхідно виявити зміст об'єктивної сторони суміжних складів злочинів. З цією метою системно згрупуємо і співставимо ознаки об'єктивної сторони, зафіксовані в диспозиції

ст. ст. 242 і 243 КК України. Так, для частини 1 статті 242 КК України характерні такі обов'язкові ознаки об'єктивної сторони складу злочину: 1) діяння (забруднення, виснаження); 2) засоби забруднення водних об'єктів (незnezаражені стічні води, покидьки, відходи, сировина тощо); 3) джерела забруднення (підприємства, установи, організації тощо); 4) місце забруднення та виснаження водних об'єктів – це місцезнаходження вод – предметів цього злочину (предмета, що перераховується в диспозиції цієї статті). Для частини 1 статті 243 КК України обов'язковими ознаками об'єктивної сторони цього складу злочину є: 1) діяння (забруднення, незаконне кидання чи поховання матеріалів, речовин і відходів); 2) засоби забруднення моря (матеріали чи речовини, шкідливі для життя й здоров'я людей, або відходи, що є небезпечними для життя й здоров'я людей, живих ресурсів моря; матеріали, речовини, відходи); 3) місце вчинення злочину (внутрішнє море, територіальне море, море в межах виключної (морської) економічної зони, відкрите море); 4) джерела забруднення моря (із суден, штучно встановлених у морі платформ, з повітряних суден, з підприємств, установ і організацій тощо).

Таким чином, підводячи підсумок з відмежування цих двох складів злочинів, передбачених ч. 1 ст. 243 і ч. 1 ст. 242 КК України, за ознаками об'єктивної сторони слід зазначити, що вони відрізняються за діяннями: для ч. 1 ст. 242 КК України характерні забруднення, виснаження; для ч. 1 ст. 243 КК України характерні забруднення, засмічення, скидання та поховання. Тобто другий склад має такі додаткові діяння, як: засмічення, поховання, скидання (але він не має такого діяння як виснаження, що характерне для ч. 1 ст. 242 КК України). Щодо джерел забруднення ч. 1 ст. 243 КК України

характерними, що їх відмежовує від джерел, передбачених ч. 1 ст. 242 КК України, є морські судна, штучно споруджені у морі конструкції. Крім того, ці два склади злочинів відрізняються, як свідчить проведений нами аналіз цих статей, і місцем вчинення злочину. На відміну від першого складу злочину, місцем вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 243 КК України, є внутрішнє море, територіальне море, відкрите море, морські території в межах вод виключної (морської) економічної зони України.

Для об'єктивної сторони складів злочинів, передбачених ч. 2 ст. 242 і ч. 2 ст. 243 КК України, характерні такі обов'язкові ознаки: для ч. 2 ст. 242 КК України: 1) діяння (забруднення, виснаження); 2) наслідки (спричинення загибелі або захворювання людей, масова загибель тваринного або рослинного світу, інші тяжкі наслідки); 3) засоби забруднення (незешкодовані стічні води, покидьки, відходи, шкідливі речовини, матеріали, сировина тощо); 4) місце вчинення злочину те саме, що нами зазначене для ч. 1 цієї самої статті; 5) необхідний причинний зв'язок між діяннями зазначеними й вказаними наслідками, що настали; 6) джерела, що нами вказані для ч. 1 цієї самої статті. Для ч. 2 ст. 243 КК України характерні такі обов'язкові ознаки об'єктивної сторони цього складу злочину: 1) діяння (забруднення, засмічення, скидання, поховання); 2) наслідки (загибель або захворювання людей, масова загибель об'єктів тваринного або рослинного світу); 3) місце вчинення злочину те саме, що нами вказане для ч. 1 ст. 243; 4) ті самі джерела забруднення, що нами вказані в ч. 1 до цієї статті; 5) ті самі засоби, що нами вказані для ч. 1 цієї статті; 6) необхідний причинний зв'язок між діяннями й наслідками, зазначеними в диспозиції цієї статті.

Таким чином, підводячи підсумок розмежувальних ознак об'єктивної сторо-

ни складів злочинів, передбачених ч. 2 ст. 242 КК України і ч. 2 ст. 243 КК України, слід зазначити, що для ч. 2 ст. 242 КК України необхідні такі ознаки діяння, як засмічення, скидання, поховання, які властиві ч. 2 ст. 243 КК України. Крім цього, для ч. 2 ст. 242 КК України не характерне таке місце вчинення злочину, як внутрішнє море, територіальне море, відкрите море, море в межах (морської) економічної зони України, що властиве і для ч. 2 ст. 243 КК України. Для частини 2 статті 242 КК України не властиві такі джерела вчинення злочину, як штучно споруджені у морі конструкції, платформи, морські судна, які характерні для ч. 2 ст. 243 КК України.

Відмежування злочинів за суб'єктивною стороною. Суб'єктивна сторона злочину є відображенням у свідомості суб'єкта об'єктивних ознак вчиненого і характеризує ставлення до них суб'єкта [5, с. 131]. Вивчення матеріалів досудового слідства і судової практики свідчить про те, що значна кількість помилок при кваліфікації злочинів відбувається через неправильне розуміння суб'єктивних ознак складів злочинів або з причини неглибокого їх з'ясування. Кримінальне право України не надає пріоритету ані об'єктивним, ані суб'єктивним ознакам. Якщо переоцінка об'єктивних ознак призводить до об'єктивного ставлення в винуватості, то переоцінка суб'єктивних факторів призвела б до засудження за думки, а не за дії. І те, й інше суперечить вимогам законності, яка має своїм основним завданням боротьбу з різними антисупільними явищами, забезпечення непохитності суспільного і державного ладу, тому ухил деяких авторів до т. зв. пріоритету суб'єктивного ставлення у винуватості має хибний, суб'єктивістський підхід до кримінально-правового ставлення в винуватості і не може бути прийнятий практикою.

Основний критерій розмежування за суб'єктивною стороною – це форма

вини. Але як визначити, чи передбачає той чи інший склад злочину вину умисну або необережну, із чого виходити? Це може: а) бути прямо вказане в законі; б) випливати із змісту вживаних у ньому термінів, в) випливати із вказівок закону на мотив і мету, що характеризують умисні дії; г) походити із системного тлумачення закону [6, с. 117].

У складі умисного злочину кожна об'єктивна ознака усвідомлюється, у складі необережного – хоча б одна ознака не усвідомлюється, але може і повинна усвідомлюватися [6, с. 119].

Аналіз суб'єктивної сторони складів злочину, передбачених ч. 1 ст. 242 і ч. 1 ст. 243 КК України, свідчить, що їхні ознаки суб'єктивної сторони складів злочинів співпадають, оскільки дії винних мають умисну форму вини. Причому як для одного, так і для другого складу злочину характерний прямий умисел. Ця форма вини характерна для злочинів із формальним складом.

Щодо частини 2 статті 242 і ч. 2 ст. 243 КК України, для них можливі діяння у формі умислу й необережності, а для наслідків характерна необережність.

Відмежування за суб'єктами злочину. Розмежування злочинів за лежкою від їх суб'єктів у більшості випадків не викликає труднощів. Це пояснюється тим, що ознаки суб'єкта цих злочинів указані в законі і легко можуть бути встановлені.

Суб'єктами порушення правил охорони вод (забруднення водних об'єктів) можуть бути фізичні, осудні, службові, неслужбові, приватні особи (громадяни України, громадяни іноземних держав, особи, що мають подвійне громадянство), яким на момент вчинення злочину виповнилося 16 років. Такі самі суб'єкти характерні й для ч. 1 і 2 ст. 243 КК України.

Слід зазначити, що для складу злочину, передбаченого ст. 242 КК України, не ха-

рактерна така бездіяльність, яка передбачена ч. 3 ст. 243 КК України.

Підводячи підсумки щодо розмежування складів злочинів, передбачених ст. ст. 242 і 243 КК України, необхідно зазначити, що вони мають відмінності за такими ознаками складу злочину: 1) за об'єктом складу злочину; 2) за предметом складу злочину; 3) за деякими ознаками об'єктивної сторони складу злочину; 4) за місцем вчинення злочину.

Ця відмінність свідчить про те, що в майбутньому недоцільно ці складі злочинів об'єднувати в одну статтю Кримінального кодексу України.

Діяння, передбачене ч. 2. ст. 242 КК України, необхідно відрізнити від диверсії за основним безпосереднім об'єктом (ст. 113 КК України – економічна безпека). Крім цього, диверсія відмінна від діяння, передбаченого ст. 242 КК України, за конструкцією об'єктивної сторони, оскільки вона вважається діянням з усиченим складом злочину і визнається закінченою з моменту здійснення вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на досягнення зазначених у законі наслідків, тобто незалежно від фактичного спричинення смерті та інших наслідків. Також диверсія відрізняється від досліджуваного нами складу злочину за суб'єктивною стороною, а саме виною у разі прямого умислу – як до дій, так і до наслідків, а також наявністю спеціальної мети – ослаблення держави.

Відмежування кримінально-правового порушення правил охорони вод від аналогічного адміністративного-правового делікту (порушення правил охорони водних ресурсів – ст. 59 Кодексу України про адміністративні правопорушення). Шкода суспільству, зокрема, суспільним відносинам, що забезпечують охорону, раціональне використання, відтворення та оздоровлення водних об'єктів, заподіюється не тільки злочинними по-

сяганнями, а й іншими правопорушеннями, що тягнуть за собою адміністративну або дисциплінарну відповідальність. Це питання надто актуальне, про що свідчить поширеність адміністративних правопорушень, передбачених ст. 59 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Наприклад, лише за 1990-2004 рр. до адміністративної відповідальності притягнуто: 1) у період з 1990-1996 рр. – 129 481 особу; 2) у період з 1997-2004 рр. – 114 658 осіб.

На наш погляд, відмежування цього адміністративного делікту від злочину, передбаченого ст. 242 КК України, надто актуальне.

Необхідною умовою успішної боротьби з такими правопорушеннями й обґрунтованим застосуванням законів, їх правового впливу є правильна юридична оцінка вчиненого. У зв'язку з цим назріла необхідність розглянути питання щодо порушення правил охорони вод як злочину і як адміністративне правопорушення, які так чи інакше посягають на суспільні відносини, що забезпечують охорону, раціональне використання, відтворення, оздоровлення водних об'єктів. Питання про кваліфікацію й розмежування злочинів і адміністративних правопорушень у загальнотеоретичному плані привертає увагу дослідників-юристів, причому нерідко висловлюються найрізноманітніші думки з цієї проблеми. Дехто із вітчизняних і зарубіжних науковців вважають, що різниця між злочином і адміністративним або дисциплінарним проступком визначається наявністю або відсутністю суспільної небезпечності діяння. Так, Н. Д. Дурманов вважає, що при розмежуванні злочину та інших видів правопорушень вирішальне значення має наявність чи відсутність основної ознаки злочину – суспільної небезпечності діяння. Аналогічного погляду дотримуються І. М. Лисов [7, с.13-

14], М. С. Строгович, А. П. Ключниченко [8, с. 34-36], А. Н. Даньшин [9, с. 107], О. М. Якуба.

Проте є й інші висловлювання. Так, А. А. Піонтковський вказує, що різниця між злочином і адміністративним чи дисциплінарним про ступком полягає у ступені їх суспільної небезпечності [10, с. 41]. Такої ж точки зору дотримуються А. Є. Луньов [11, с. 47], А. Ш. Якупов, Н. Ф. Кузнецова [12, с. 60], Б. А. Курінов [13, с. 12].

Як відомо, основна ознака будь-якого соціального явища виражає найважливіші його властивості в їхньому органічному взаємозв'язку, без яких саме явище існувати не може. Злочини і адміністративні чи дисциплінарні проступки характеризуються внутрішньою, притаманною їм об'єктивною суспільною небезпечністю, тобто основною ознакою, суть якої полягає в реальному заподіянні або можливості заподіяння шкоди суспільним відносинам [12, с. 60]. Якщо це так, то, очевидно, саме ця ознака і повинна бути покладена в основу розмежування злочину, передбаченого ст. 242 КК України, і аналогічного адміністративного делікту. Для конкретного розгляду цього питання необхідно проаналізувати також інші моменти, виходячи з того, що у будь-якому правопорушенні можна виділити два аспекти, які, врешті-решт, визначають характер і ступінь суспільної небезпечності – якісну й кількісну її характеристики.

Якщо говорити про характер суспільної небезпечності, то це, насамперед, якісна визначеність, відмінна властивість конкретного виду правопорушення [12, с. 69]. Саме нею один вид правопорушення відрізняється від іншого (порушення правил охорони вод і забруднення моря). Проте злочинні прояви кожного з таких видів можуть бути найрізноманітнішими. Тому в практичній діяльності виникає необхідність враховувати й кіль-

кісні параметри небезпечності правопорушення того чи іншого виду. А роль загального «вимірювача» належить категорії «ступінь суспільної небезпечності».

Ознаки, які різко змінюють ступінь суспільної небезпечності проступку в бік його зростання або повторювання, закладаються в диспозиції кримінально-правової норми, що визначає конкретний вид правопорушення як злочин. Наведене має принципове значення при відмежуванні злочину, передбаченого ст. 242 КК України, від суміжного проступку (ст. 59 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Перш ніж приступити до відмежування названого злочину від суміжного проступку, необхідно з'ясувати, які ознаки закладені законодавцем в основу криміналізації порушення правил охорони вод, забруднення моря. Виходячи з цього, можна навести розмежувальні критерії порушення правил охорони вод, забруднення моря й аналогічного адміністративного правопорушення. Вважаємо, що забруднення водних об'єктів може бути адміністративним правопорушенням або кримінально карною дією залежно від характеру самої дії або від інших ознак складу злочину.

Якщо ми звернемося до ст. 59 Кодексу України про адміністративні правопорушення, то побачимо, що питання про розмежування цього правопорушення й порушення правил охорони вод ст. 242 КК України ставиться залежно від ознак правопорушення (ст. 59) і злочину ст. 242 КК України. Так, згідно з частинами 1 та 2 ст. 59 Кодексу України про адміністративні правопорушення забруднення і засмічення вод, порушення водоохоронного режиму на водозабірниках, що викликають їх забруднення, водну ерозію ґрунтів та інші шкідливі явища, або введення в експлуатацію підприємств, комунальних та інших об'єктів без

споруд і пристроїв, що попереджують забруднення й засмічення вод або їх шкідливий вплив, тягне адміністративну відповідальність. А діяння, зокрема, забруднення, виснаження (за винятком засмічення), якщо це створило небезпеку для життя та здоров'я людей чи для довкілля, уже стає злочином, передбаченим ч. 1 ст. 242 КК України. Що ж тут змінює суспільну небезпечність діянь, які є адміністративним правопорушенням (ст. 59 Кодексу України про адміністративні правопорушення), до злочину, передбаченого ч. 1 ст. 242 КК України? Співвідношення цих статей різних законодавчих актів свідчить, що таким фактором є вчинення забруднення і виснаження водних об'єктів, що створює небезпеку для життя, здоров'я людей та довкілля. Тобто вищезазначене діяння криміналізує забруднення, виснаження, що створює небезпеку для життя, здоров'я людей та довкілля. Але і тут є розбіжності, які не сприяють точному застосуванню адміністративної відповідальності за таке правопорушення. Цьому не сприяє відсутність такої ознаки ст. 59 Кодексу України про адміністративні правопорушення, як виснаження водних об'єктів, а в ч. 1 ст. 242 КК України – як засмічення. Не дає нам підстави пропонувати вказівку на такі діяння в цій статті.

Щодо частини 2 статті 242 КК України та зазначених у ній кваліфікуючих ознак і діянь, передбачених ст. 59 Кодексу України про адміністративні правопорушення, труднощів у розмежуванні немає, їх чітко видно при висвітленні цих статей, кваліфікуючі ознаки зразу ж криміналізують це правопорушення. Але й тут на практиці немає єдності, адже до таких діянь не відноситься засмічення.

Як бачимо, ступінь суспільної небезпечності істотно змінюється залежно від зміни характеристики виду забороненої поведінки. Закон установив за назва-

ні дії поряд з адміністративною ще й кримінальну відповідальність, включивши сформульовані ознаки до диспозиції кримінально-правової норми (ст. 242 КК України).

Характер і особливості кримінально-правової боротьби з порушенням правил охорони вод підтверджують, що практичні працівники, за звичай, не відчують великих труднощів при встановленні кримінальної протиправності діяння. Так, опитування слідчих, суддів, що провозили розслідування та розгляд справ про порушення правил охорони вод, по-

казує, що 75 % чітко уявляють різницю між кримінально-протиправним порушенням правил охорони вод і аналогічним адміністративним деліктом. Водночас 20% нечітко володіють цим питанням, а 5% не задумувалися з цього приводу взагалі. Аналогічні дані ми отримали і з адміністративних справ (з 200 таких справ – 20% неправильно кваліфікували адміністративне порушення, 80% – правильно). Таке становище насторожує й свідчить про доцільність роз'яснення у відповідній постанові Пленуму Верховного Суду України.

Література

1. *Кудрявцев В. Н.* Общая теория квалификации преступлений. – М.: Юрид. лит., 1972. – 352 с.
2. *Никифоров Б. С.* Объект преступления по советскому уголовному праву. – М.: Госюриздат, 1960. – 229 с.
3. *Орымбаев Р.* Специальный субъект преступления. – Алма-Ата: Наука, 1977. – 53 с.
4. *Коржанский Н. И.* Объект и предмет уголовно-правовой охраны. – М.: Академия МВД СССР, 1980. – 248 с.
5. *Рарог А. И.* Субъективная сторона и квалификация преступлений. – М.: Профобразование, 2001. – 135 с.
6. *Никифоров Б. С.* Применение общего определения умысла и норм Особенной части УК // Советское государство и право. – 1966. – № 7. С. 117-199.
7. *Лысов М.* Отграничение преступления от проступка по должности // Советская юстиция. – 1972. – № 1. – С. 13-14.
8. *Клюшниченко А. П.* Административно-правовая борьба с мелким хулиганством и злостным пьянством. – К.: МООП УССР 1967. – 151 с.
9. *Даньшин И. Н.* Уголовно-правовая охрана общественного порядка. – М.: Юридлит., 1973. – 200 с.
10. *Пионтковский А. А.* Курс советского права. – М.: Изд-во «Наука», 1959. – Т. 2. – 368 с.
11. *Луньов А. Е.* Административная ответственность за правонарушения. – М.: Госюриздат, 1961. – 187 с.
12. *Кузнецова Н. Ф.* Преступление и преступность. – М.: Изд-во МГУ, 1969. – 232 с.
13. *Куринов Б. А.* Научные основы квалификации преступлений. – М.: Изд-во МГУ, 1984. – 184 с.